

รูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันบนฐานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาแบบพหุภาคี จังหวัดเชียงใหม่

Forms for Building Cooperation to Tackle Forest Fires and Smog Crisis Buddhist Dharma Base and Multilateral Lanna Wisdom Chiang Mai Province

อุเทน ลาพิงค์, พระมหาปุณณสมบัติ ปากาโร,
พระวีระชาติ วีระชาโต, เซน เพชรรัตน์

Uten Laping,

Phramaha Punsombat Pabhakaro, Veerachat Wirchato, Chen Pecharat

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University

พระอธิวัฒน์ รตนวณโณ

Phra Athiwat Ratanawanno

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus

Corresponding Author, E-mail: khunten2002@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันบนฐานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาแบบพหุภาคี จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาไฟป่า 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาไฟป่า เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ เจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน ประธาน ผู้ใหญ่บ้าน และแกนนำกลุ่มเกษตรกรชุมชน ปราชญ์ชุมชน จำนวน 17 รูป/คน ใช้แบบสัมภาษณ์ประกอบกับการสนทนากลุ่มวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความร่วมมือในการดำเนินการแก้ปัญหาจากความร่วมมือของชุมชนโดยมีแกนนำหลักคือ เจ้าอาวาสวัดบ้านแม่กลางหลวง พ่อหลวง คณะกรรมการหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ เจ้าหน้าที่กรมอุทยาน และภาคีเครือข่ายจากองค์กรไม่แสวงหาผลประโยชน์ และวัดสนับสนุนทำกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรม “อินทนนท์ร่วมกันเชื่อมสัมพันธ์ 4 อำเภอ ” โดยผสานความร่วมมือจากพหุภาคี พหุวัฒนธรรม พหุประเพณี 2) มีการพัฒนารูปแบบการสร้างความร่วมมือโดย 1. ความร่วมมือผ่านกิจกรรมนำโดยเจ้าอาวาสวัดแม่กลางหลวง การจัดกิจกรรม “อินทนนท์ร่วมกันเชื่อมสัมพันธ์ 4 อำเภอ” สร้างการมีส่วนร่วมกันทุกช่วงวัย 2. ความร่วมมือผ่านการผสมผสานความพหุวัฒนธรรม พหุประเพณี เคารพในความแตกต่างเรียนรู้พหุวิถี 3. การผสานเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรไม่แสวงหาผลประโยชน์ NGO 4. การสร้างการมีส่วนร่วม และ 5. การสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวม 3) ได้นำเสนอกิจกรรมความร่วมมือ “อินทนนท์ร่วมกันเชื่อมสัมพันธ์ 4 อำเภอ” และรูปแบบความร่วมมือผ่านการผสมผสานความพหุวัฒนธรรม พหุประเพณี เคารพในความแตกต่างเรียนรู้พหุวิถี ด้วย “เวที พิธี สาปแช่ง คนเผ่าป่า” โดยสร้างการมีส่วนร่วม และเน้นรูปแบบการสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวมร่วมกัน

คำสำคัญ : รูปแบบการสร้างความร่วมมือ, ปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควัน, หลักธรรมทางพุทธศาสนา ภูมิปัญญาล้านนา, พหุภาคี

Abstract

The objectives of this research article are 1) to study cooperation in resolving forest fires and smog crises based on Buddhist principles and multi-lateral Lanna wisdom; Chiang Mai Province 2) To develop a model for creating cooperation to solve forest fire problems. 3) To present a model for creating cooperation to solve forest fire problems. This is a qualitative research. The key informants are the abbot, community leaders, president, village headman, and community agricultural group leaders and community philosophers, totaling 17 figures/people. Interviews were used along with group discussions to analyze descriptive data.

The research results found that 1) Cooperation in solving problems

from community cooperation, with the main leaders being Abbot of Ban Mae Klang Luang Temple, Pho Luang, village committee, officials from government agencies. National Parks Department officials and network partners from non-profit organizations and the temple supports activities especially activities “Inthanon joins together to connect 4 districts” by combining cooperation from multilateralism, multiculturalism, multitrade. 2) Building Cooperation has been developed by: 1. Cooperation through activities led by the abbot of Mae Klang Luang Temple. Organizing activities “Inthanon joins together to connect the 4 districts” creating participation of all ages. 2. Cooperation through the integration of multiculturalism, multiple traditions, respect for differences, learning in many ways. 3) Integration of networks of cooperation from units. Government work and non-profit organizations NGO 4. Creating participation and 5. Creating public consciousness 3. Presenting cooperative activities “Inthanon joins together to connect the 4 districts” and a form of cooperation through the integration of multiculturalism, multiple traditions, respect for differences, learning multiple ways with “stage, ceremony, curse of forest tribe people” by creating participation. and emphasizing the form of creating common consciousness towards the public.

Keywords: Building Cooperation, Forest Fire and Haze Crisis, Moral Principles Buddhism, Annually, Multilateral

บทนำ

ประเทศไทยเผชิญกับสถานการณ์ไฟป่าอย่างต่อเนื่องและยาวนาน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 ถึง ปี พ.ศ. 2564 ข้อมูลจากกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช มีการบันทึกข้อมูลพื้นที่ที่ถูกเผาไหม้ทั้งหมดประมาณ 49.97 ล้านไร่ โดยปีล่าสุด พ.ศ. 2564 มีพื้นที่ที่ถูกเผาไหม้รวมทั่วประเทศ 100,772.92 ไร่ เป็นพื้นที่ภาคเหนือมาก ถึง ร้อยละ 83 (กิตติศักดิ์ ทองมีทิพย์, 2564: 132) จากสถานการณ์ไฟป่าที่ผ่านมาและ คาดว่ากำลังจะเกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งมีชีวิต ไฟป่า คือ ไฟที่

ปราศจากการควบคุม ลูกหลานไปอย่างอิสระ เผาผลาญเชื้อเพลิงธรรมชาติต่าง ๆ ไปไม่หวนคืน กิ่งไม้แห้ง หรือแม้กระทั่งต้นไม้ที่ยังมีชีวิตอยู่ สำหรับประเทศไทยนั้น ได้ให้คำนิยามของไฟป่า จากสถิติย้อนหลังที่ผ่านมาของประเทศไทยในระยะเวลา 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 ถึงปัจจุบัน (ณัฐกานต์ ศิริรัตน์, 2565: 2) สาเหตุหลักของการเกิดไฟป่านั้นมาจากพฤติกรรมมนุษย์ เช่น การเผาเพื่อเริ่มต้นสำหรับการทำเกษตรครั้งใหม่ การเข้าไปหาของป่า หรือการแกล้งจุด สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาส่งผลในวงกว้าง สร้างความเดือดร้อน เกิดปัญหาหมอกควันและฝุ่น PM 2.5 ดังนั้นเรื่องของไฟป่าหมอกควัน และฝุ่น PM2.5 จึงเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อเราทุกคนและจำเป็นต้องช่วยกันยับยั้งปัญหาเหล่านี้ให้หมดไป (สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ, 2565: 1)

ปัญหาหมอกควันภาคเหนือมีมานานนับ 10 ปี แต่รุนแรงขึ้นมากในช่วง 2 - 3 ปีหลัง ภาคเหนือจะถูกปกคลุมด้วยหมอกควันระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน ทำให้ช่วงนั้นหลายจังหวัดในภาคเหนือติดอันดับเมืองที่มีมลพิษทางอากาศแย่ที่สุดในโลก (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2563: 5) ปัจจุบันการแก้ไขปัญหไฟป่าโดยหน่วยงานภาคราชการเพียงหน่วยเดียวคงไม่สามารถทำให้ปัญหาการเกิดไฟป่าลดลงได้ในเวลาอันรวดเร็ว เพราะสาเหตุของการเกิดไฟป่านั้นเกิดมาจากการกระทำของมนุษย์ ดังนั้นในการแก้ไขปัญหไฟป่าอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพมากที่สุดย่อมต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคประชาชน ชุมชน ภาคส่วนต่าง ๆ อาทิ การรณรงค์ หรือคำสอนเกี่ยวกับเรื่องป่าในพระพุทธศาสนา ล้วนสนับสนุนให้บุคคลดำรงชีวิตในทางที่เหมาะสมไม่ตึงเกินไปและหย่อนเกินไปโดยอาศัยหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เน้น ความรักและความเมตตาต่อสรรพสัตว์ ป่าไม้ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม มีทัศนคติที่เป็นมิตรกับธรรมชาติ ไม่ตัดทวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม การใช้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการฝึกความเข้าใจและเห็นใจต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่อยู่รอบตัวเราทั้งสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตก็จะถูกดูแลและเอาใจใส่จากมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลกระทบต่อความเจริญและความสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อมทางสังคมแบบยั่งยืน ดังนั้นแนวทางการแก้ไขปัญหไฟป่าจึงมีความจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ช่วยกันแก้ไขปัญหในลักษณะของเครือข่าย หรือพหุภาคี (พระครูพิพิธจารุธรรม และคณะ, 2557: 130)

บ้านแม่กลางหลวง เป็นหนึ่งในหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในหุบเขานาขั้นบันไดอันเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 3 บนดอยอินทนนท์ในเขตการปกครองของ หมู่ 17 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ มีชนเผ่ากระเหรี่ยงอาศัยซึ่งล้วนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กระเหรี่ยงในกลุ่มสะกอ

หรืออย่างชาวในภาษาราชการหรือที่รู้จักในชื่อ “ปกากะญอ” อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าความเจริญจะค่อย ๆ คืบคลานเข้าไป แต่ชาวปกากะญอ ณ บ้านแม่กลางหลวง ก็ยังคงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมตามความเชื่อ ประเพณี และวัฒนธรรมชนเผ่าที่สืบทอดต่อกันไว้อย่างเหนียวแน่น ความสมถะและเรียบง่าย ไม่ว่าจะเป็น การทอผ้า การทำเครื่องเขิน การอนุรักษ์และการอาศัยป่า ตามความเชื่อ วัฒนธรรม คำสอนของศาสนา (เทศบาลตำบลบ้านกลางหลวง, 2564: 18) ดังนั้นคณะวิจัยจึงสนใจทำการวิจัย เรื่องรูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันบนฐานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาแบบพหุภาคี จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันบนฐานหลักธรรมมา เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาไฟป่าฯ และ เพื่อนำเสนอรูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันบนฐานหลักธรรมมา ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันบนฐานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาแบบพหุภาคี จังหวัดเชียงใหม่
- 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันบนฐานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาแบบพหุภาคี จังหวัดเชียงใหม่
- 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันบนฐานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาแบบพหุภาคี จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

- 1) **รูปแบบการวิจัย** เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิเคราะห์ สังเคราะห์ เนื้อหาจากเอกสาร และงานวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก การฝึกอบรม การสนทนากลุ่ม นำเสนอข้อมูลแบบบรรยายเชิงพรรณนา
- 2) **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** 1) วิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือใช้ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน ประธาน

ผู้ใหญ่บ้าน และแกนนำกลุ่มเกษตรกรชุมชน ปราชญ์ชุมชน บ้านแม่กลางหลวง หมู่ 17 ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) วิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ ข้อคำถามการศึกษาภูมิปัญญาล้านนาสำหรับประยุกต์ใช้ในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ ข้อคำถามบูรณาการหลักกรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาในการลดการเผาป่าและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาฯ ประกอบกับการสนทนากลุ่ม ระดับความคิดร่วมกัน โดยมี กล้องถ่ายรูป สมุดจดและเครื่องบันทึกเสียงใช้บันทึกข้อมูลที่ผู้วิจัยได้จากการสัมภาษณ์ ประเด็นข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งบันทึกข้อสังเกตและการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัยเองในแต่ละช่วงของการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิจัยภาคสนามผู้วิจัยลงภาคสนามเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีการจัดทำหนังสือขออนุญาตส่งถึงผู้บริหารโครงการวิจัย ลงเก็บข้อมูล ติดต่อประสานขอความร่วมมือนัดสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อสัมภาษณ์ เจ้าอาวาส ผู้นำชุมชน ประธาน ผู้ใหญ่บ้าน และแกนนำกลุ่มเกษตรกรชุมชน ปราชญ์ชุมชน บ้านแม่กลางหลวง หมู่ 17 ตำบลบ้านหลวงอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ โดยการนัดพบประชุม และทำการเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกเสียงและการจดบันทึก

5) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาในเนื้อหาสาระที่มีความสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น

ผลการวิจัย

1) ความร่วมมือในการดำเนินการแก้ปัญหาจากความร่วมมือของชุมชนโดยมีแกนนำหลักคือ เจ้าอาวาสวัดบ้านแม่กลางหลวง พ่อหลวง คณะกรรมการ หมู่บ้าน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ เจ้าหน้าที่กรมอุทยาน และภาคีเครือข่ายจากองค์กรไม่แสวงหาผลประโยชน์ และวัดสนับสนุนทำกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรม “อินทนนท์ร่วมกันเชื่อมสัมพันธ์ 4 อำเภอ ” โดยผสานความร่วมมือจากพหุภาคี พหุวัฒนธรรม พหุประเพณี

2) มีการพัฒนารูปแบบการสร้างร่วมมือโดย 1. ความร่วมมือผ่านกิจกรรม นำโดยเจ้าอาวาสวัดแม่กลางหลวง การจัดกิจกรรม “อินทนนท์ร่วมกันเชื่อมสัมพันธ์ 4 อำเภอ” สร้างการมีส่วนร่วมกันทุกช่วงวัย 2. ความร่วมมือผ่านการผสมผสานความพหุ

วัฒนธรรม พหุประเพณี เคารพในความแตกต่างเรียนรู้พหุวิถี 3. การผสานเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรไม่แสวงหาผลประโยชน์ NGO 4. การสร้างการมีส่วนร่วม และ 5. การสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวม

3) ได้นำเสนอกิจกรรมความร่วมมือ “อินทนนท์ร่วมกันเชื่อมสัมพันธ์ 4 อำเภอ” และรูปแบบความร่วมมือผ่านการผสมผสานความพหุวัฒนธรรม พหุประเพณี เคารพในความแตกต่างเรียนรู้พหุวิถี ด้วย “เวที พิธี สาปแข่ง คนเผ่าป่า” โดยสร้างการมีส่วนร่วม และเน้นรูปแบบการสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวมร่วมกัน

การศึกษาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันบนฐานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาแบบพหุภาคี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า บ้านแม่กลางหลวงเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวปกาเกอะญอ นับถือพุทธศาสนา และ คริสต์ศาสนา ชุมชนมีการพึ่งพาอาศัยกันและกันมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีป่าไม้ ลำธาร เป็นสายเชื่อมแห่งชีวิต อยู่อาศัยกันเสมือนครอบครัว ทุกคนเป็นพี่น้องกันนอกจากความหลากหลายทางเชื้อชาติด้วย พหุวัฒนธรรมด้วยพหุประเพณีด้วยความเกื้อหนุนและกัน ส่งผลให้การรับมือกับสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ ได้ดี ในเรื่องของปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันภายหลังกระแสเรื่องการอนุรักษ์ป่า เรื่องไฟป่ามีกระทบต่อชีวิต ต่อสุขภาพ ต่อสภาพแวดล้อมในพื้นที่เรื่องของไฟ มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1. เกิดจากธรรมชาติ และ 2. ด้วยน้ำมือของมนุษย์ ที่เกิดจากธรรมชาติมีน้อยมาก แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเกิดจากปัญหาที่มาจากน้ำมือของมนุษย์ อาทิ การกลั่นแกล้งกัน ความไม่พอใจไม่สามารถระบายที่ไหนได้ก็ระบายที่ป่าโดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์จากสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ ดำเนินการแก้ปัญหาจากความร่วมมือของชุมชนโดยมีแกนนำหลักคือ เจ้าอาวาสวัดบ้านแม่กลางหลวง พ่อหลวง คณะกรรมการ หมู่บ้าน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ เจ้าหน้าที่กรมอุทยาน และภาคีเครือข่ายจากองค์กรไม่แสวงหาผลประโยชน์ และวัดสนับสนุนทำกิจกรรม โดยเฉพาะกิจกรรม “อินทนนท์ร่วมกันเชื่อมสัมพันธ์ 4 อำเภอ” โดยผสานความร่วมมือจากพหุภาคี พหุวัฒนธรรมพหุประเพณี การพัฒนารูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันบนฐานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาแบบพหุภาคีจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การพัฒนารูปแบบโดยการสร้างความร่วมมือโดย 1. ความร่วมมือผ่านกิจกรรมนำโดยเจ้าอาวาสวัดแม่กลางหลวง การจัดกิจกรรม “อินทนนท์ร่วมกันเชื่อมสัมพันธ์ 4 อำเภอ” สร้างการมีส่วนร่วมกันทุกช่วงวัย 2. ความร่วมมือผ่านการผสมผสานความพหุวัฒนธรรม พหุประเพณี เคารพในความแตกต่างเรียนรู้พหุวิถี 3. การผสานเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรไม่แสวงหาผลประโยชน์ NGO 4. การสร้างการมีส่วนร่วม และ 5. การ

สร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวม และการนำเสนอรูปแบบการ การสร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหา ไฟป่าและวิกฤตหมอกควันบนฐานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาแบบพหุภาคี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกิดการนำเสนอกิจกรรมความร่วมมือ “อินทนนท์ร่วมกันเชื่อมสัมพันธ์ 4 อำเภอ” และรูปแบบความร่วมมือผ่านการผสมผสานความพหุวัฒนธรรม พหุประเพณี เคารพ ในความแตกต่างเรียนรู้พหุวิถี ด้วย “เวที พิธี สาปแช่ง คนเผ่าป่า” โดยสร้างการมีส่วนร่วม และ เน้นรูปแบบการสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวมร่วมกัน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

การศึกษาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันบน ฐานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาแบบพหุภาคี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า บ้านแม่กลางหลวงเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ประชากรส่วนใหญ่เป็น ชาวปกากะญอ นับถือพุทธศาสนา และ คริสต์ศาสนา ชุมชนมีการพึ่งพาอาศัยกันและ กันมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายมีป่าไม้ ลำธาร เป็นสายเชื่อมแห่งชีวิต นอกจากความหลากหลาย ทางเชื้อชาติแล้วด้วยพหุวัฒนธรรมด้วยพหุประเพณีด้วยมีความเกี่ยวพันและกัน ส่งผล ให้การรับมือกับสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ ได้ดี ในเรื่องของปัญหาไฟป่าและวิกฤติหมอก ควัน ภายหลังกระแสเรื่องการอนุรักษ์ป่า เรื่องไฟป่ามีกระทบต่อชีวิต ต่อสุขภาพ ต่อสภาพ แวดล้อมในพื้นที่เรื่องของไฟมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ 1. เกิดจากธรรมชาติ และ 2. ด้วยน้ำมือ ของมนุษย์ ที่เกิดจากธรรมชาติมีน้อยมาก แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเกิดจากปัญหาที่มาจากน้ำมือ ของมนุษย์ อาทิ การกลั่นแกล้งกัน ความไม่พอใจไม่สามารถไประบายที่ไหนได้ก็ไประบาย ที่ป่า โดยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และ บรรชร กล้าหาญ ที่สรุปว่าปัญหาไฟป่าและหมอกควันเกิดจากพฤติกรรมเผาในครัวเรือน และภาค เกษตรกรรม การคมนาคม หมอกควันข้ามพรมแดน (รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และ บรรชร กล้าหาญ, 2558: 94) จากสถานการณ์ปัญหาต่าง ๆ ดำเนินการแก้ปัญหาจาก ความร่วมมือของชุมชนโดยมีแกนนำหลักคือ เจ้าอาวาสวัดบ้านแม่กลางหลวง พ่อหลวง คณะกรรมการ หมู่บ้าน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ เจ้าหน้าที่กรมอุทยาน และภาคี เครือข่ายจากองค์กรไม่แสวงหาผลประโยชน์ และวัดสนับสนุนทำกิจกรรม ประชาชนมี ส่วนร่วมกันเพื่อพัฒนา การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้และมีการประสานงานกับหน่วย งาน (เดือนนภา ภูทอง, 2561: 86) การพัฒนารูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไข

ปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันบนฐานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาแบบพหุภาคีจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การพัฒนารูปแบบโดยการสร้างความร่วมมือ โดย 1. ความร่วมมือผ่านกิจกรรมนำโดยเจ้าอาวาสวัดแม่กลางหลวง การจัดกิจกรรม “อินทนนท์ร่วมกันเชื่อมสัมพันธ์ 4 อำเภอ” สร้างการมีส่วนร่วมกันทุกช่วงวัย 2. ความร่วมมือผ่านการผสมผสานความพหุวัฒนธรรม พหุประเพณี เคารพในความแตกต่างเรียนรู้วิถี 3. การผสมผสานเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรไม่แสวงหาผลประโยชน์ NGO 4. การสร้างการมีส่วนร่วม และ 5. การสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ ทุมอนันต์ และคณะ ที่สรุปว่าการจัดการป่าแบบมีส่วนร่วมป่าชุมชนดงหัน มีการวางโครงสร้างการบริหารการทำงานอย่างชัดเจน เน้นกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ผู้นำชุมชนและหน่วยงานเทศบาล มีการระดมคนในชุมชน ประชาชนชาวบ้าน โรงเรียน วัด และหน่วยงานต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยมีการวางแผนล่วงหน้าในการจัดกิจกรรม ได้แก่ การปลูกป่า บวชป่า และมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชุมชนดงหัน

2. แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลท่าม่วง ประชาชนชาวบ้านและผู้นำชุมชนเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารและเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วมโดยให้ โรงเรียน และศาสนาเข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ได้แก่ การทำพิธีบวชป่า เพื่อสร้างแรงจูงใจให้เกิดการหวงแหน การศรัทธา เกรงกลัวในการตัดไม้ทำลายป่า จัดตั้งคณะกรรมการสอดส่องดูแลอย่างเป็นระบบให้ชัดเจน และครอบคลุมให้ทั่วพื้นที่ป่าชุมชนดงหัน และการนำเสนอรูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันบนฐานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาแบบพหุภาคี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกิดการนำเสนอกิจกรรมความร่วมมือ “อินทนนท์ร่วมกันเชื่อมสัมพันธ์ 4 อำเภอ ” และรูปแบบความร่วมมือผ่านการผสมผสานความพหุวัฒนธรรมพหุประเพณี เคารพในความแตกต่างเรียนรู้วิถี ด้วย “เวที พิธี สาปแช่ง คนเผาป่า” โดยสร้างการมีส่วนร่วม และเน้นรูปแบบการสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวมร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของสายชล สง่าศรี และ จีรศักดิ์ ปันลำ ที่สรุปว่ารูปแบบการจัดการปัญหาไฟป่าและหมอกควันตามหลักนิเวศวิทยาเชิงพุทธจำแนกออก 3 ระดับ ได้แก่ 1) ต้นน้ำ การสร้างจิตสำนึกให้แก่ชุมชน ได้แก่ 1. การบวชป่า 2. การสืบชะตาป่า 3. การปลูกป่า และ 4. การกำหนดเขต/พื้นที่ 2. กลางน้ำ การเฝ้าระวังและดูแลเพื่อป้องกันไฟป่าและหมอกควัน ได้แก่ 1. การทำแนว กันไฟ 2. การรณรงค์การลดการเผา 3. การชิงเผา (สายชล สง่าศรี และ จีรศักดิ์ ปันลำ, 2565: 75)

องความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษารูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันบนฐานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาแบบพหุภาคี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าแกนนำหลักคือ เจ้าอาวาสวัดบ้านแม่กลางหลวง พ่อหลวง คณะกรรมการหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ เจ้าหน้าที่กรมอุทยาน และภาคีเครือข่ายจากองค์กรไม่แสวงหาผลประโยชน์ ความร่วมมือกันผ่านการผสมผสานความพหุวัฒนธรรม พหุประเพณี เคารพในความแตกต่างเรียนรู้พหุวิถี ผสานเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรไม่แสวงหาผลประโยชน์ NGO การสร้างการมีส่วนร่วม และ การสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวม สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกได้

ภาพที่ 1. รูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันบนฐานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาแบบพหุภาคี จังหวัดเชียงใหม่

สรุป

รูปแบบการสร้างความร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันบนฐานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาแบบพหุภาคี จังหวัดเชียงใหม่ บ้านแม่กลางหลวง ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวปกาเกอะญอ นับถือพุทธศาสนา และ คริสต์ศาสนา ชุมชนมีการพึ่งพาอาศัยกันและกันมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ป่าไม้ ลำธาร เป็นสายเชื่อมแห่งชีวิต เกิดรูปแบบการสร้างร่วมมือโดย 1) ความร่วมมือผ่านกิจกรรมนำโดยเจ้าอาวาสวัดแม่กลางหลวง การจัดกิจกรรม “อินทนนท์ร่วมกันเชื่อมสัมพันธ์ 4 อำเภอ” สร้างการมีส่วนร่วมกันทุกช่วงวัย 2) ความร่วมมือผ่านการผสมผสานความพอวัฒนธรรม พหุประเพณี เคารพในความแตกต่างเรียนรู้พหุวิถี 3) การผสมผสานเครือข่ายความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรไม่แสวงหาผลประโยชน์ NGO 4) การสร้างการมีส่วนร่วม และ 5) การสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวม และ การนำเสนอรูปแบบการสร้างร่วมมือเพื่อแก้ไขปัญหาไฟป่าและวิกฤตหมอกควันบนฐานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับภูมิปัญญาล้านนาแบบพหุภาคี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกิดการนำเสนอกิจกรรมความร่วมมือ “อินทนนท์ร่วมกันเชื่อมสัมพันธ์ 4 อำเภอ” และรูปแบบความร่วมมือผ่านการผสมผสานความพอวัฒนธรรม พหุประเพณี เคารพในความแตกต่างเรียนรู้พหุวิถี ด้วย “เวที พิธี สาปแช่ง คนเผ่าป่า” โดยสร้างการมีส่วนร่วม และเน้นรูปแบบการสร้างจิตสำนึกต่อส่วนรวมร่วมกัน ข้อเสนอแนะภาครัฐควรส่งเสริมงบประมาณและกิจกรรมพัฒนารูปแบบความร่วมมือผ่านการผสมผสานพหุวัฒนธรรม พหุประเพณี เคารพในความแตกต่างเรียนรู้พหุวิถี เพื่อนำมาการแก้ไขปัญหไฟป่าและวิกฤตหมอกควัน จังหวัดเชียงใหม่ให้มากขึ้น และมหาเถรสมาคมควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและกิจกรรมส่งเสริมการแก้ไขปัญหไฟป่าและวิกฤตหมอกควัน จังหวัดเชียงใหม่ นำมาประยุกต์ใช้ให้มากขึ้น

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ ทุมอนันต์. อติศักดิ์ ทุมอนันต์ และ ฉัตรชัย ชมชาวี. (2564). การจัดการป่าชุมชนแบบมี ส่วนร่วมกรณีศึกษาป่า ชุมชนดงหัน บ้านท่าม่วง ตำบลท่าม่วง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารพุทธปรัชญาวิวัฒน์*. 5(1), 37-38.
- กิตติศักดิ์ ทองมีทิพย์. (2564). พัฒนาการเกษตรกรรมของประเทศไทย: ในมิติด้านการพัฒนาชุมชนและ คุณภาพชีวิต. *วารสารพัฒนศาสตร์*. 4(1), 132-162.
- ณัฐกานต์ ศิริรัตน์. (2565). *ไฟป่า สถานการณ์ที่ไทยเผชิญอย่างต่อเนื่อง*. สำนักงาน

- พัฒนาเทคโนโลยี อวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน). สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2566, จาก https://www.gistda.or.th/news_view.php?n_id=5414&lang=TH.
- เดือนนภา ภูทอง. (2561). การจัดการประชุมชนเพื่อความยั่งยืน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม สาธารณะ และจารีตประเพณีท้องถิ่นในพื้นที่ภาคเหนือ. **วารสารการบริหารและการจัดการ**, 6(2), 86.
- เทศบาลตำบลบ้านกลางหลวง. (2564). **บ้านแม่กลางหลวง**. สืบค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2564. จาก <https://www.banloungh.go.th/content.php?cid=20170718102553L2QFNjh>.
- พระครูพิพิธจารุธรรม, พระครูสุมนธรรมาดา เกื้อชัยภูมิ และ ภูวเดช สีนทับศาล. (2557). แนวทางการอนุรักษ์ป่าตามหลักคำสอนพระพุทธศาสนาเถรวาท. **รายงานวิจัย**. มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ พุทธชินราช พิษณุโลก.
- รุ่งทิพย์ กล้าหาญ และ บรรชร กล้าหาญ. (2558). การเสริมสร้างพลังชุมชนในการจัดการปัญหา หมอกควัน ด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. **รายงานวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัยวิทยาเขตเชียงใหม่.
- สายชล สง่าศรี และ จิรศักดิ์ ปันลำ. (2565). การจัดการปัญหาไฟป่าและหมอกควันตามหลักพุทธนิเวศวิทยาของหน่วยป้องกันและพัฒนาป่าไม้เกาะคา จังหวัดลำปาง. **วารสารปัญญา**. 29(1), 78-79.
- สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ. (2565). **มองโลกมองเรา**. สืบค้นเมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2566, จาก https://gistda.or.th/ewtadmin//ewt/gistda_web/news_view.php?n_id=6719&lang=TH.